

fétát vállalkozásai és vállalásai reprezentálják. A próféta, bár a kiválasztott szerepét vette fel, nem kívülről és nem magányos: „oda” tartozik, mert – úgy véli – van hova tartoznia. És ahova tartozik, azt eszményíti is, megtartására, megőrzésére törekszik. Eközben nyilván nem nyomasztja a „modernitás ingájának” hiánya, mert nem törődik túl sokat az individualitással, szívesen lemond róla, és másoktól is megköveteli, hogy a „dinamikus individualitás” helyett a „statikus odatartozás” önfeláldozó gesztusát fejlessze világ- és társadalomszemléletté, például azt hirdetve, hogy ez most nem a novella- vagy versírás ideje, hanem a cselekvésé. Szemben az ironikussal, aki az odatartozás és önfeláldozás nemes gesztusában feloldhatatlan problémát lát. Megoldhatatlan kényszerhelyzetet, és ezért a kívülről, a magányt, a függetlenséget választja. Még akkor is, ha tudja, hogy választása a játszma elvesztését jelenti, függetlenül attól, hogy zárójelbe tette az elvárásokat. Eközben szembe is kerül a prófétaival, s ennek a szembesülésnek – a „mikrodiszkurzusok” sok változata bizonyítja – mindenkor a modernitás ingájáról a cirkuszi porondon vigyorogva nosztalgizáló ironikus a vesztese. A próféta szónoklatával szemben porba hull és elsárosodik az ironikus komor és személyes dala.

Aligha kell hangsúlyozni, hogy a végső elszámolásban nincs kegyelem sem a próféta, sem az ironikus számára. Ezek a járható utak egyformán a szakadékba vezetnek.

Szakadékba zuhanó ember – ez a kisebbségi író, akár az ironikus, akár a próféta attitűdjét tüzte életrajzára. És ezt az örökös zuhanást kellene – ha lehetne – rárajzolni és ráírni arra a keresett portréra. [...]

(1995. 1.)

POSZLER GYÖRGY

Magyar irodalom – világirodalom

(Részlet)

[...] Régóta nincs egyetlen fészek és góc. Részfészkek és részgócok vannak. Amik egymásra vagy a hajdani fészkekre és gócokra figyelnek vagy figyelhetnek. Az innen jövő hangok tölthetik be Európát és a világot. Sok változatban, termékeny polifóniában. Más lehetőség nem adott: saját szólammal, egyéni hangszínnel belépni az összhangzatba. Belesimulva, ám megkülönböztethetően. Nyilván felmerül a provincializmus réme. Mármost a megkülönböztethető saját szólamban, egyéni hangszínen. De ismeretes Illyés igazsága. A kétfajta provincializmusról. Provinciális, aki Ozorától nem látja Párizst. De provinciális az is, aki Párizstól nem látja Ozorát. Ami Kolozsvárott vagy Pesten íratott, de csak Kolozsvár és Bonchida, Pest és Alsógöd között érvényes, esélytelen a világirodalomban. Ami Kolozsvárott vagy Pesten íratott, de csak Párizs és London között érvényes, Kolozsvár és Bonchida, Pest és Alsógöd között érvénytelen, ugyancsak esélytelen a világirodalomban. Hogy is mondja Babits? Az egyes mű legyen általános, hordozza az egyetemes emberség bélyegét. Az egész irodalom legyen különös, hordozza az egyszeri nemzetiség vízjelét. Egyetemes emberségén is érződjék, hogy Pesten vagy Debrecenben, Kolozsvárott vagy Vásárhelyen, Újvidéken vagy Szabadkán, Kassán vagy Pozsonyban fogantatott. Minden részfészkek és részgóc csupán saját szólamát énekelheti a nagy énekarban. Ettől lesz a különbségeket is őrző egységgé a nagy kompozíció. Gondolhatunk Arany Jánosra. Elméleti remekében nemcsak arról érkezett, mit merített Zrínyi Vergiliusból és Tassóból. De arról is, miben különbözött Zrínyi Vergiliustól és Tassótól. Meg szó lehet a történelmi időszámítás különbségéről. Hogy a Lajttól keletre másként múlik az idő. És e más idő megszólaltatása — költői színvonal függvényében — lehet lehangoló provincialitás, de lehet felemelő univerzalitás is. [...]

(1996.9.)